

Handläggare
Christoffer Jusélius
Telefon 08-508 27 214Till
Stadsbyggnadsnämnden

Antagande av förslag till ändring av detaljplan för del av fastigheterna Bromsten 8:1 och Bromsten 8:31 vid kv Tora i stadsdelen Bromsten (upphävande skyddsbestämmelser)

Förslag till beslut

Stadsbyggnadsnämnden beslutar att ändringen av detaljplan antas.

Anette Scheibe Lorentzi

Stadsbyggnadsdirektör

Monika Joelsson

Avdelningschef

Louise Heimler

Enhetschef

SAMMANFATTNING

Syftet med ändringen av detaljplanen är att upphäva två skyddsbestämmelser. Bestämmelserna skyddar en bevarad gavelvägg mot rivning. På gavelväggen är graffitimålningen Fascinate uppförd, vilken bedöms ha höga kulturhistoriska värden. Marken ägs av Stockholms stad. Plansamråd pågick under perioden 2020-09-22 – 2020-11-02 och granskning under perioden 2021-02-17 – 2021-03-16. Under granskningen har sju remissinstanser yttrat sig. Flertalet av dessa är negativa till planförslaget och betonar det höga kulturhistoriska värdet. Flera av remissinstanserna anser att konstverket/väggen ska bevaras och efterfrågar alternativa lösningar. Exploateringskontoret redogör i sitt samrådsyttrande för de alternativa lösningar som har studerats och framför att det inte kan säkerställas att det är tekniskt möjligt att grundlägga och stabilisera gavelväggen på ett sådant sätt att allmänhetens säkerhet kan garanteras i kombination med att graffitimålningen inte riskerar att skadas. Stadsbyggnadskontorets bedömning är att de inkomna synpunkterna inte föranleder någon ändring av planförslaget.

Stadsbyggnadskontoret föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar att förslaget till ändring av detaljplan antas.

StadsbyggnadskontoretFleminggatan 4
Box 8314
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 27 300
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se
stockholm.se

Gällande detaljplan

Den gällande detaljplanen för kv. Tora m fl (dnr. 2008-19226) vann laga kraft den 6 oktober 2016. Planens genomförandetid pågår till oktober 2026.

Den aktuella skyddsbestämmelsen ligger på mark som är planlagd som allmän plats, PARK. I den del av parken (nu namngiven som Tvätt-Anders park) där den aktuella väggen finns har staden planer på att anlägga en yta för lek. Väggen, på vilken graffitimålningen Fascinate är uppförd, var tänkt som ett fint element i lekparken.

Skyddsbestämmelsen q1 (befintlig vägg får ej rivas och graffitimålning ska bevaras) är kombinerad med q2 (vård och underhåll ska utföras med material och metoder anpassade till konstverkets kulturhistoriska värde). Skyddsbestämmelserna infördes efter samrådet då synpunkter inkommit som påpekade att graffitimålningens kulturhistoriska värde var grund för att den borde bevaras. Under planprocessen togs ett åtgärdsprogram fram med syfte att kunna bevara graffitimålningen.

Markägoförhållanden

Fastigheterna Bromsten 8:1 och Bromsten 8:31 ägs av Stockholms stad.

Övergripande beslut och styrande dokument

Översiktsplan

I stadens översiktsplan beskrivs de lokala utvecklingsmöjligheterna. Bromstens industriområde, i vilket planområdet är lokaliserat, ingår i *Stadsutvecklingsområde – omvandling*.

Kommunala beslut i övrigt

Beslutet att påbörja detaljplanen för kvarteret Tora togs av stadsbyggnadsnämnden 20 november 2008, i samband med att redovisningen av programsamrådet för Bromstens industriområde godkändes. I beslutet uttalade nämnden att de motsatte sig ett bevarande av industribyggnaden på Botvid 1 med tillhörande graffitimålning med hänvisning till stadens klotterpolicy. Samrådsförslaget innehöll en mindre byggnad i parken, men inga skyddsbestämmelser för graffitiväggen.

Efter plansamrådet 2010 beslutade stadsbyggnadsnämnden den 29 september 2011 att godkänna stadsbyggnadskontorets redovisning av plansamrådet och därmed även godkänna förslaget att gavelväggen med målningen skulle bevaras. Skyddsbestämmelserna infördes efter samråd på grund av inkomna synpunkter.

Stadsbyggnadsnämnden godkände detaljplanen för kv. Tora m fl den 11 november 2015 och kommunfullmäktige antog planen den 14 december 2015.

Exploateringsnämnden beslutade den 23 april 2020 om begäran att stadsbyggnadsnämnden ändrar gällande planbestämmelser inom fastigheterna Botvid 1 och 2 i Bromsten.

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 11 juni 2020 att påbörja planarbete för ändring av detaljplan i enlighet med kontorets förslag.

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 4 februari 2021 att godkänna redovisningen av samrådet och gav kontoret i uppdrag att ställa ut planen för granskning.

Nuvarande förhållanden

Stadsbild och befintlig bebyggelse

När den gällande planen togs fram och antogs var planområdet del av Bromstens industriområde. Stora delar av industriområdet var upplagsplats för baracker, containrar, byggnadsställningar och liknande. Den byggelse som fanns på platsen var uppförd under 1900-talets andra hälft och bestod främst av skjul eller enkla stora hallar. På den plats som omfattas av planändringen stod en enklare, nedgången industribyggnad från 1970-talet på vars gavel en graffitimålning från 1989 fanns (se vidare under *Kulturmiljö*).

Sedan planen vunnit laga kraft har området börjat omvandlas och strukturen för den nya Bromstensstaden har börjat byggas. Industriebbyggelsen har succesivt rivits. Av den aktuella byggnaden återstår enbart den med rivningsbestämmelse skyddade gavelväggen. Väggen är byggd av murade lättbetongblock.

I den framtida stadsmiljön ska platsen kring väggen bli del av en ny parkmiljö. Den del av parken som väggen står på är tänkt att utvecklas som en lekplats. Parken blir en del av den framtida Bromstensstaden, med företrädesvis bostadsbebyggelse i 4-6 våningar. När den nya stadsdelen är utbyggd planeras den innehålla ca 2500 bostäder.

Kulturmiljö

På den gavelvägg som finns bevarad finns en graffitimålning kallad Fascinate som skapades sommaren 1989 av Tariq & Circle. Målningen uppfördes med tillstånd av den dåvarande fastighetsägaren. Målningen bedöms vara kulturhistoriskt värdefull. En antikvarisk förundersökning är framtagen (Rat&Dragon, oktober 2017). I förundersökningen beskrivs Fascinate som en betydelsefull

del i graffitikulturens etablering och tidiga utveckling. Inte minst i Bromsten där Fascinate och graffitin omtolkade ett industriområde till en konstnärligt kreativ plats där graffitikulturen skapade sig ett eget utrymme utanför centrum. Fascinate beskrivs som en referenspunkt för graffitikonstnärer och en närmast ikonisk representant för graffitins tidiga utveckling.

Målningen är idag nött, blekt och sprucken på grund av väder och vind. Cirka en meter av målningens nederkant har gått förlorad då den målats vit och satts över med en dropplist. Hösten 2016 revs de delar av industribyggnaden, som inte omfattades av rivningsförbud. Den putsade gavelväggen med målningen stadgades tillfälligt upp och tillfälliga bevarandeåtgärder på målningen gjordes av en konservator.

Bild ur åtgärdsprogrammet för målningen (2015). Fotografiet är taget av Circle 1989 när målningen var färdigställd.

Bilder tagna 2019. Enbart väggen med målningen står kvar. Väggen stötts upp av en ställning.

Planförslaget

Ändringen av detaljplanen omfattar upphävande av planbestämmelserna q1 (befintlig vägg får ej rivas och graffitimålning ska bevaras) och q2 (vård och underhåll ska utföras med material och metoder anpassade till konstverkets kulturhistoriska värde). Övriga delar av detaljplanen påverkas inte utan kommer fortsatt vara gällande.

Konsekvenser av nuvarande skyddsbestämmelser

Exploateringskontoret har sedan planen antogs gjort nya utredningar av bevarandet av själva målningen och utförandet av en ny stomme för väggens stabilisering. Utredningarna har givit staden en mer detaljerad bild av vad bevarandet av väggen medför konstruktions- och kostnadsmässigt. Av säkerhetsskäl måste väggens bärighet kunna garanteras, inte minst då marken kring väggen planeras nyttjas av barn och unga, vilket inte bedöms som möjligt utan att målningen riskerar att förstöras.

Markförutsättningarna på platsen där gavelväggen står är dåliga. Under projekteringen har framkommit att grundläggningsarbeten måste utföras för att säkerställa väggens stabilitet. Åtgärderna som föreslås är en kombination av markåtgärder (påddäck och inblandningspelare) samt kompletterande stålkonstruktion för uppstaging av väggen. Arbetena bedöms i utlåtande från konstruktör som destruktiva för målningen på grund av de vibrationer som dessa arbeten ger upphov till.

När bevarandet av väggen detaljstuderats har det även framkommit att kostnaderna beräknas öka från en tidigare uppskattning på 1,5 miljoner till en reviderad kostnad om ca 10 miljoner kronor. Trots detta går det inte att garantera gavelväggens bärighet samtidigt som målningen riskerar att skadas.

Fortsatt arbete med gestaltningen av offentlig miljö

I och med borttagandet av rivningsförbudet ges möjlighet till att tillvarata hela eller delar av målningen på annat sätt än enbart genom att låta väggen stå kvar. Exploateringskontoret har i uppdrag av exploateringsnämnden (2020-04-23) att *”i samarbete med Stockholm Konst och Stadsmuseet, arbeta fram förslag till någon form av ny muralmålning i närområdet. Detta skulle kunna vara antingen i form av en ny målning, ett fotokonstverk där konstverket Fascinate avbildas eller annat som stadens expertis finner lämpligt.”*

Detta arbete är inte en del av detta detaljplaneförslag utan sker inom ramen för stadens fortsatta arbete med gestaltning och utformning av den offentliga miljön i området.

Planförslagets konsekvenser

En växande stad

Kulturmiljö i en växande stad

Ändringen av detaljplan med upphävande av skyddsbestämmelserna innebär att det inte längre kommer finnas ett planskydd för bevarandet av graffitimålningens kulturmiljövärde. Detta kan innebära att väggen som målningen sitter på kan komma att rivas och målningen kan därmed försvinna, vilket i sin tur bidrar till att det kulturhistoriska värdet inte längre finns kvar. Vid ett försök att bevara väggen med målningen riskerar den att skadas, vilket även det kan leda till minskat kulturhistoriskt värde.

En sammanhängande stad

En socialt sammanhållen stad

Utvecklingen av parken, i vilken gavelväggen är lokaliserad, är en viktig del i formandet av den växande stadsdelens mötesplatser, lekplatser och parkrum. Parken avses vara en mötesplats både för boende i Bromsten idag och de som flyttar in i de nya bostäderna. Planförslaget bidrar till att säkerställa att hela parken kan nyttjas för allmänheten och vara en mötesplats.

Trygghet

De bedömningar som har gjorts visar att ett bevarande av målningen och väggen inte är förenligt med ett säkerställande av väggens bärighet. Genom att möjliggöra ett borttagande av väggen kan den planerade lekparken upplevas mer säker och trygg.

Jämställdhet

Planförslaget bidrar till färdigställandet av parken i stadsdelen, vilket i sin tur skapar förutsättningar för goda kvaliteter i vardagslivet, med närhet till park och lekmiljöer för barn.

God offentlig miljö

Arkitektur och gestaltning

Planförslaget innebär att skyddsbestämmelserna för väggen tas bort, och därmed kan väggen med tillhörande graffitimålning komma att tas ned. Detta i sin tur påverkar upplevelsen av den offentliga miljön, då målningen inte längre kommer finnas kvar. Målningen bidrar idag till områdets lokala identitet.

Kulturliv, idrott och rekreation

Anläggandet av parken, i vilken gavelväggen är lokaliserad, stärker tillgången till rekreativa miljöer nära sitt boende.

En klimatsmart och tålig stad

Grön och vattennära stad

Planförslaget bedöms inte påverka dagvattenhantering, naturvärden eller biologisk mångfald. Anläggandet av parken ökar tillgången av gröna miljöer i staden och den är en viktig del i områdets framtida hantering av dagvatten och skyfall.

Planprocess

Process

Ändringen av detaljplanen handläggs med standardförfarande. Plansamråd pågick under perioden 2020-09-22 – 2020-11-02, synpunkterna har sammanfattats i en samrådsredogörelse. Granskning genomfördes 2021-02-17 – 2021-03-16, synpunkterna under granskningen har sammanfattats i ett granskningsutlåtande. Efter granskning har en redaktionell ändring skett i planbeskrivningen, med avseende på berörda fastigheter, då fastighetsbildning har skett under planprocessen. Planförslaget behöver inte granskas på nytt.

Samlade synpunkter

Under granskningen har yttranden från sju remissinstanser inkommit. Flertalet remissinstanser är negativa till planförslaget och framför synpunkter i sak, framför allt vad gäller kulturvärden och konsekvensen av borttagandet av skyddsbestämmelserna. Länsstyrelsen och kulturförvaltningen betonar Fascinates höga kulturhistoriska värden. Kulturförvaltningen och Skönhetsrådet bedömer förslaget som olämpligt och avstyrker. Flera av remissinstanserna anser att konstverket/väggen ska bevaras och efterfrågar alternativa lösningar. Exploateringskontoret redogör i sitt yttrande i samrådet för de alternativa lösningar som har studerats och framför att det inte kan säkerställas att det är tekniskt möjligt att grundlägga och stabilisera gavelväggen på ett sådant sätt att allmänhetens säkerhet kan garanteras samtidigt som att graffitimålningen inte riskerar att skadas.

Sedan start-PM, då kontoret gavs i uppdrag att ändra gällande detaljplan genom att ta bort de två q-bestämmelserna, har det inte inkommit någon ny information i ärendet. Intressekonflikten mellan graffitimålningens kulturhistoriska värde och de svåra tekniska möjligheterna att bevara väggen var känd sedan innan. Samråds- och granskningssynpunkterna bekräftar denna intressekonflikt. Kontoret bedömer att ett bevarande har utretts i erforderlig omfattning. Kontorets sammanfattande bedömning är därför att de inkomna synpunkterna inte föranleder någon ändring av planförslaget.

Tidigare ställningstaganden i ärendet

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 11 juni 2020 att påbörja planarbete för ändring av detaljplan i enlighet med kontorets förslag.

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 4 februari 2021 att godkänna redovisningen av samrådet och gav kontoret i uppdrag att ställa ut planen för granskning.

Undersökning om betydande miljöpåverkan

Stadsbyggnadskontoret bedömer att detaljplanens genomförande inte kan antas medföra sådan betydande miljöpåverkan som avses i 6 kap. miljöbalken att en miljöbedömning behöver göras. Länsstyrelsen framför i samrådet att de delar kommunens bedömning.

Planavtal

Planavtal har tecknats med exploateringskontoret för att täcka kontorets kostnader i samband med upprättande av detaljplanen.

**STADSBYGGNADSKONTORETS SAMMANVÄGDA
STÄLLNINGSTAGANDE**

Genom att upphäva skyddsbestämmelserna q1 och q2 kan staden säkerställa att den planerade parken blir trygg och säker att vistas i.

Graffitimålningen Fascinate har höga kulturhistoriska värden, vilket konstaterades i planprocessen för den gällande detaljplanen och bekräftas i yttrandena från länsstyrelsen och kulturförvaltningen. De utredningar som exploateringskontoret genomfört efter att gällande detaljplan antagits, visar att det föreligger stora tekniska svårigheter med att bevara väggen och den samlade bedömning är att det inte är tekniskt möjligt att grundlägga och stabilisera gavelväggen på ett sådant sätt att allmänhetens säkerhet kan garanteras samtidigt som graffitimålningen och väggen inte riskerar att skadas.

Exploateringskontoret bedömer att alternativa lösningar såsom att flytta gavelväggen inte är möjliga att genomföra. Mot bakgrund av detta bedömer stadsbyggnadskontoret att inkomna synpunkter under samråd och granskning inte föranleder någon justering av planförslaget.

Stadsbyggnadskontoret föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar att förslaget till ändring av detaljplan antas.

SLUT